

การประยุกต์ใช้การสอนเชิงรุกอาคิตะโมเดลในโรงเรียนประถมศึกษา The Application of the AKITA Instructional Model (AIM) In Primary School

กฤติเดช สุขสาร

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชีกวน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอความเป็นมาของการสอนเชิงรุกอาคิตะ แนวคิดของการสอนเชิงรุกอาคิตะโมเดล และบทบาทของผู้บริหารและครูในการสอนเชิงรุกอาคิตะโมเดล. วิธีการสอนเชิงรุกของอาคิตะ (AKITA Action) คือรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ให้นักเรียนได้คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาผ่านการอภิปรายกันเป็นกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับหัวข้อของการเรียนรู้ที่กำหนดเอง มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้ (หัวข้อการเรียนรู้) 2) มีความคิดของตัวเอง 3) อภิปรายกันเป็นคู่ กลุ่ม หรือทั้งชั้นเรียน 4) ทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ และนอกจาก 4 ขั้นตอนแล้ว ยังมีอีก 5 ปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้การเรียนการสอนเชิงรุกแบบอาคิตะได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำการทำงานเป็นทีม 2) ความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น 3) ความร่วมมือระหว่างองค์กรทางการศึกษาที่มีความเข้มแข็ง 4) บทบาทของคณะกรรมการการศึกษาที่มีแนวความคิดเชิงรุกการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ 5) การใช้อาคิตะโมเดลเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การสอนเชิงรุก; อาคิตะโมเดล; โรงเรียนประถมศึกษา

ABSTRACT

This article presents the history of AKITA proactive teaching, the concept of AKITA proactive teaching, and the role of administrators and teachers in the AKITA proactive teaching model. AKITA action's proactive teaching method (AKITA Action) is a process-based teaching model that allows students to come up with solutions to problems through group discussions on their own custom learning topic. It has 4 steps: 1) making observations on learning about the learning topic; 2) taking the own ideas; 3) Discussion in pairs, groups, or entire classes; 4) Review of the content and learning methods. In addition, there are five success factors that can make AKITA proactive teaching even more effective: 1) the leadership of the school provider to lead teamwork; 2) cooperation of families and local communities; 3) strong cooperation between educational organizations; 4) the role of the education committee with a proactive approach to improving education in the area; And 5) Effective use of the AKITA model.

Keywords: AKITA; Instructional Model (AIM); Primary School

ความเป็นมาของการสอนเชิงรุกอาคิตะ

Akita Improvement Investigating Committee (2017) ได้กล่าวถึงการสอนเชิงรุกอาคิตะโมเดล ซึ่งได้คิดและเริ่มมาจากกลุ่มนักวิชาการของจังหวัดอาคิตะในประเทศญี่ปุ่น เป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจและนักวิชาการของไทยก็ได้เรียนรู้และเห็นว่ามีความประโยชน์ และมีคุณค่ากับประเทศอย่างมาก แนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ แนวโน้มที่จะนำไปประยุกต์ใช้มีมากขึ้น เนื่องจากโครงการของประเทศญี่ปุ่นนี้ เป็นโครงการที่ทางจังหวัดอาคิตะได้เสนอแนวคิดและวิธีการที่เป็นระบบเห็นภาพ และเข้าใจความต่อเนื่องของโครงการมาอย่างดี ประกอบกับแนวคิดและวิธีการจัดการเรียนการสอนของโครงการนี้เป็นโครงการที่ได้เริ่มต้นโดยนักวิชาการของประเทศไทยและนักวิชาการของประเทศญี่ปุ่นทำความเข้าใจกันมาตั้งแต่ต้นและได้สื่อสารถึงกันมาโดยตลอด การที่จะรับเอามาเป็นสิ่งที่น่าจะมีคุณค่า มีความหมาย

แต่เพื่อให้การรับแนวคิดจากต่างประเทศในโอกาสต่อไปในอนาคตเป็นโครงการที่มีความหมายและคุณค่าอย่างแท้จริง โดยการนี้เราจึงควรได้ศึกษาถึงความเป็นไปได้ สิ่งที่เหมาะสม ผลกระทบ รวมทั้งความคุ้มค่าและประโยชน์ที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเตรียมที่จะดูว่าที่ผ่านมาและที่ผ่านไปจะเกิดความล้มเหลวสับสนและเกิดผลอะไรบ้าง โดยเหตุที่โครงการนี้เป็นโครงการเริ่มต้นที่นักวิชาการไทยจะได้เรียนรู้ร่วมกันกับนักวิชาการชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นต้นคิดเรื่องนี้โดยตรง และคนไทยเองก็รู้จักและทำความเข้าใจกับโครงการนี้มาพอสมควรแล้ว ถ้าเราจะศึกษาต่อไปให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น ให้รู้ที่มาที่ไป ให้รู้เหตุผล ให้รู้กระบวนการและให้รู้ผลได้ผลเสียของโครงการนี้จะต่อสังคมไทย และเราเองควรได้ศึกษาสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของไทยที่แนวคิดนี้จะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องด้วยว่า จะมีผลกระทบถึงกันอย่างไร แค่นั้น มีส่วนสนับสนุนกันแค่นั้น และจะส่งเสริมให้สังคมไทยดีขึ้นอย่างไร ได้แค่นั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าดำเนินการอย่างยิ่งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่เห็นสมควรจะศึกษาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ รวมถึงกระบวนการ การดำเนินงานเพื่อที่จะรับแนวคิดและนำแนวคิดใหม่ของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะญี่ปุ่นมาปรับใช้กับการศึกษาในสังคมไทย พร้อมกันนั้น โครงการศึกษาความเป็นไปได้นี้ก็ทำให้เราจะได้ความรู้ความคิดและหลักการว่าการนำโครงการหลัก ๆ มาใช้ในสถานการณ์จริงจะมีปัญหาอะไรบ้าง การที่เราจะรับแนวคิดต่างประเทศเข้ามานั้นจะก่อให้เกิดผลอะไรได้บ้าง

จังหวัดอาคิตะ เป็นจังหวัดเกษตรกรรม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศญี่ปุ่น ห่างจากกรุงโตเกียวประมาณ 450 กิโลเมตร มีพื้นที่ 11,637.54 ตารางกิโลเมตร มีประชากรจำนวน 999,636 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน 2017) มีเป้าหมายในการพัฒนา คือ “สร้างบุคลากรที่มีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้า ในการสนับสนุนส่งเสริมบ้านเกิดให้มีความโดดเด่นในสังคมโลก” ภายใต้กลยุทธ์ทางการศึกษาและการสร้างบุคลากรเพื่อเป็นกำลังสำคัญของสังคมโลกอนาคต

จากการสำรวจเด็กนักเรียนทั่วประเทศญี่ปุ่นทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและสถานการณ์ด้านการศึกษา รวมถึงการสำรวจด้านสมรรถภาพทางกายและความสามารถในการออกกำลังกาย พบว่า เด็กนักเรียนในจังหวัดอาคิตะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและสมรรถภาพทางกายอยู่ในเกณฑ์ดี และได้รับการระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาให้อยู่ในระดับต้นของประเทศมาโดยตลอด ทำให้การศึกษาของจังหวัดอาคิตะ ได้รับความสนใจและเป็นที่จับตามองจากในประเทศญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก

คณะกรรมการการศึกษาของจังหวัดอาคิตะ ได้จัดตั้งโครงการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศ โดยใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนกับนานาประเทศทางการศึกษา การวิจัยร่วมเกี่ยวกับการสร้างบทเรียน และได้ดำเนินโครงการร่วมกับบุคลากรทางการศึกษาของประเทศไทยมาระยะหนึ่งในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ๆ โดยผสมผสานข้อดีของวิธีการแบบอาคิตะและแบบของประเทศไทยเข้าด้วยกัน

แนวคิดของอาคิตะโมเดล เริ่มจากการประสบปัญหาการลดต่ำลงของคะแนน PISA ของนักเรียนในจังหวัดอาคิตะ ซึ่ง Programme for International Student Assessment หรือ PISA เป็นโครงการประเมินผลการศึกษาของประเทศสมาชิก ที่ดำเนินการโดย Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจระบบการศึกษาของนานาชาติ ว่าได้เตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคม ในอนาคตเพียงพอหรือไม่ โดย PISA เน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียนที่จะใช้ความรู้และทักษะเพื่อเผชิญกับโลกในชีวิตจริง มากกว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่มีในโรงเรียน โดยจัดให้มีการทดสอบสมรรถนะเด็กนักเรียนวัย 15 ปี หรือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากทั่วโลกโดยเริ่มดำเนินโครงการ ตั้งแต่ปี 2000 ทุกประเทศจะใช้ข้อสอบชุดเดียวกันและมีการกำหนดพื้นที่ขนาดโรงเรียนในการสอบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

PISA มีการประเมินสมรรถนะที่เรียกว่า Literacy ใน 3 ด้าน คือ การอ่าน (Reading Literacy) คณิตศาสตร์ (Mathematical Literacy) และ วิทยาศาสตร์ (Scientific Literacy) ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่เข้าร่วมโครงการประเมินสมรรถนะนี้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 โดยผลการประเมิน ประเทศญี่ปุ่นมีคะแนนเป็นอันดับหนึ่งในด้านคณิตศาสตร์ อันดับสองในด้านวิทยาศาสตร์ และอันดับแปดในด้านความสามารถในการอ่าน จากจำนวนประเทศที่เข้าร่วมโครงการนี้ ทั้งหมด 32 ประเทศ

“PISA SHOCK” เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อปี ค.ศ. 2003 คือ ระดับคะแนนสอบโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) ของประเทศญี่ปุ่นลดลง โดยเฉพาะวิชาความเข้าใจด้านคณิตศาสตร์ ที่ลดไปอยู่ลำดับที่ 6 และวิชาความสามารถในการอ่านลดไปอยู่ลำดับที่ 14 จากประเทศที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 41 ประเทศ กระทรวงการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น จึงได้เริ่มดำเนินการสำรวจสถานการณ์ การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาทั่วประเทศ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 เพื่อที่จะวัดระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาและประเมินสถานการณ์การเรียนรู้ของเด็กนักเรียนในประเทศญี่ปุ่นอย่างจริงจัง

การสอนเชิงรุกอาคิตะโมเดล (The Akita Instructional Model : AIM)

วิธีการสอนเชิงรุกของอาคิตะ (Akita Action) คือรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ให้นักเรียนได้คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาผ่านการอภิปรายกันเป็นกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับหัวข้อของการเรียนรู้ที่ตนกำหนดเอง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 รู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้ (หัวข้อการเรียนรู้)

หัวข้อการเรียนรู้ที่เหมาะสม สิ่งสำคัญที่จะทำให้เด็กนักเรียนเรียนรู้แบบ Active Learning ได้นั้น คือ หัวข้อการเรียนรู้ต้องมีความน่าดึงดูด น่าสนใจและเพิ่มความรู้สึกรักการเรียนรู้ให้กับนักเรียน วิธีทำให้นักเรียนรู้จักตั้งข้อสังเกตเพื่อค้นหาคำตอบมีคำแนะนำดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นให้คิดโดยใช้ความรู้และทักษะที่ได้ติดตัวมา จากการเรียนรู้ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน
2. พิจารณาเนื้อหาของหัวข้อการเรียนรู้ ทำให้เด็กตระหนักเองว่าควรสนใจในจุดไหนและคิดอย่างไรดี

3. ให้นักเรียนประมาณเวลาและวางขั้นตอนในการหาคำตอบตามข้อสังเกตที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 2 มีความคิดของตัวเอง

ทักษะการคิดพิจารณาด้วยตัวเองซึ่งจำเป็นในการเรียนการสอนเชิงรุก เงื่อนไขสำคัญที่จะจัดการเรียนการสอนเชิงรุกให้ได้สำเร็จได้นั้น คือ “การมีความคิดของตัวเอง” เมื่อมีความคิดของตัวเองแล้วจึงจะสามารถจัดกิจกรรมการอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ

ข้อสำคัญในการคิดพิจารณาด้วยตัวเอง

1. ปรับเวลา (ประมาณ 5 นาที) ให้เข้ากับสภาพจริงของเด็กนักเรียน
2. ไม่เพียงแค่แสดงความคิดของตัวเองผ่านการเขียนเป็นประโยคเท่านั้น แต่ต้องแสดงด้วยการวาดภาพ หรือแผนผังด้วย

3. เตรียมคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิด

4. ใช้เครื่องมือช่วยคิด (Thinking Tool) เพื่อให้สามารถจัดระเบียบความคิดให้เข้าใจได้ง่าย

ขั้นตอนที่ 3 อภิปรายกันเป็นคู่ กลุ่ม หรือทั้งชั้นเรียน

อภิปรายเพิ่มทักษะการแก้ไขปัญหาเปรียบเทียบความคิดที่ได้จากการคิดด้วยตัวเองจากนั้นแบ่งกลุ่มเพื่ออภิปราย หรืออภิปรายร่วมกันกับทุกคนในชั้นเรียน เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาร่วมกัน การปรับแก้

ความคิด, ให้คำแนะนำในจุดที่ผิด และการยอมรับในจุดดี จะช่วยทำให้ทักษะในการคิดพิจารณาหลากหลายมุม ติดตัวไปตลอด

สิ่งสำคัญที่ทำให้การอภิปรายสมบูรณ์แบบ

1. รวบรวมและให้ความสำคัญกับความคิดที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา
2. เน้นย่่ววิธีและกฎระเบียบในการอภิปราย (แสดงขั้นตอนของการอภิปราย)
3. สรุปความคิดเห็นของนักเรียน แล้วเขียนลงบนกระดานอย่างเป็นแบบแผนหรือด้วยวิธีอื่น

ใดที่ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ได้โดยง่าย

ขั้นตอนที่ 4 ทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้

สัมผัสกับความรู้สึกตอนที่ “เข้าใจ ทำได้” อย่างแท้จริง การสรุปสิ่งที่สามารถทำและเข้าใจได้ เพิ่มขึ้นด้วยคำพูดของตนเอง จะทำให้เกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสร้างความตั้งใจที่จะเรียนรู้ในครั้งต่อไป

1. สรุปด้วยคำพูดของตัวเอง
 - หลังจากทำกิจกรรมอภิปรายแล้ว ก็สรุปเป็นคำพูดของตัวเองลงในสมุด หรือกระดาน
2. ทบทวนสิ่งที่เรียนในช่วงเรียน
 - ไม่เพียงแต่ทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้แต่ทบทวนสิ่งอื่นๆ ด้วย เช่น ข้อดีของการเรียนรู้แบบให้

ความร่วมมือซึ่งกันและกัน

เฉลิมชัย มนุเสวต (2561) กล่าวว่า นอกเหนือจากสาระสำคัญของ 4 ขั้นตอนของ Akita Action แล้ว การเรียนการสอนของจังหวัดอาคิตะ ยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการใช้กระดานดำและรูปแบบการจดบันทึกด้วย เพราะครูของจังหวัดอาคิตะ เชื่อว่า การเขียนกระดานจะทำให้มองเห็นกระบวนการคิด การเขียนลงบนกระดาน ถือเป็นการแสดงลำดับขั้นตอนการคิดของนักเรียนในหนึ่งชั่วโมง อีกประการหนึ่ง การเขียนกระดานและการจดบันทึกยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอีกด้วย

เงื่อนไขสำคัญในการเขียนกระดานที่ดี คือ

- 1) สามารถมองเห็นลำดับขั้นตอนของชั่วโมงเรียนในหนึ่งชั่วโมง
- 2) ความคิดของนักเรียนถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์
- 3) เป็นตัวอย่างที่ดีของการจดบันทึก

ครูของจังหวัดอาคิตะ จะใช้กระดานสีต่าง ๆ บนกระดานอย่างมีความหมาย เพื่อให้เด็กรู้ว่าอันไหน สำคัญ เช่น กรอบสีแดงหรือกระดานสีแดงคือ หัวข้อที่เรียน สีฟ้า คือ บทสรุป

อีกสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจมาก คือ นาฬิกาจับเวลา บนกระดานดำ เป็นการสร้างวัฒนธรรมเวลาให้แก่เด็ก ซึ่งเป็นวินัยที่สำคัญ ทุกคำสั่งที่让孩子ทำกิจกรรมจะมีการจับเวลาทุกครั้ง แต่อาจมีการต่อเวลาได้จากการตกลง ร่วมกันของผู้เรียน โดยครูจะยอมใช้เวลาเพื่อให้เด็กได้คิดอย่างเต็มที่ ครูจะไม่รีบเฉลยหรือสรุป แต่จะรอคำตอบที่ สะท้อนความคิดของเด็กด้วยความอดทน และเมื่อสิ้นสุดการสอนแต่ละวัน ครูจังหวัดอาคิตะจะมาพบกันเพื่อ ทบทวนกิจกรรมการสอน (After Action Reflect) ในวันนั้น เป็นการสะท้อนคิดแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Review) เพื่อช่วยกันปรับปรุงการสอน เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาที่พบในชั้นเรียน เช่น ทำไมวันนี้เด็กตั้งคำถามน้อย ทำไมบอกใบ้แนวทางแล้วเด็กยังคิดไม่ได้ ประเด็นเล็กๆ เช่นนี้ไม่ค่อยพบเห็นในวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน ของประเทศไทย

การประยุกต์ใช้

การเรียนการสอนแบบ Akita Model เป็นการเริ่มต้นจากการจัดการเรียนการสอนแบบ Problem Based-Learning และพัฒนาให้เข้ากับวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีศูนย์การศึกษาของ Akita ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อ

20 ปีที่แล้ว มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนด้านวิชาการของ “ชุมชนผู้ปฏิบัติ” (CoP: Community of Practice) เป็น PLC โดยเริ่มจากครูวิชาคณิตศาสตร์และครูวิชาภาษา จนกระทั่ง ปี ค.ศ. 2014 จึงเริ่มรวบรวมเป็นเอกสารและทดลองใช้กับวิชาอื่น ๆ เพื่อนำจุดดีมาขยายผลในวงกว้าง

การเรียนการสอนของจังหวัดอาคิตะที่พัฒนาได้ต่อเนื่อง เพราะครูตระหนักว่า หน้าที่ของครู คือ ต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาของเด็กตลอดเวลา โดยไม่ได้คิดว่าเป็นการสร้างวิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ แต่เป็นความตระหนักของครู ที่จะต้องพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง ไม่ได้มองว่าเป็นโครงการใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนการสอน การคิดกิจกรรมร่วมกัน การอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาในชั้นเรียนของครูอย่างสม่ำเสมอ รายสัปดาห์ รายเดือน ทุกเดือน ถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องพัฒนาต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด น่าจะเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2561) ได้นำเสนอถึงความเป็นไปได้ในการรับแนวคิดอาคิตะโมเดลมาใช้ในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ได้ทำการศึกษาจากนักการศึกษา นักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาคณิตศาสตร์และครูผู้สอนวิชาภาษาไทย ที่เข้าสังเกตการณ์การสาธิตการสอนของ Akita Action ในโรงเรียนไทย เมื่อเดือนกรกฎาคม 2559 จำนวน 60 คน ผู้เข้าสังเกตการณ์ได้ให้ข้อคิดเห็น เห็นว่าการเรียนการสอนแบบ Akita Action เป็นการสอนที่ทำให้เด็กนักเรียนได้เกิดทักษะการคิด เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น มีกระบวนการสอนและเทคนิคการสอนที่ดีมาก เด็กสนุกสนาน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างทั่วถึง ทั้งร่วมคิดและร่วมแก้ปัญหา มีวิธีการสอนเป็นขั้นตอน แต่ละขั้นตอนจะเน้นกระบวนการที่ส่งเสริมการคิด การเปรียบเทียบ การพิจารณาปัญหาและการแก้ปัญหา หลังจากจบบทเรียน นักเรียนจะสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การกำหนดเป้าหมายและวิธีการสอนอย่างเป็นขั้นตอน โดยการกระตุ้นความคิดของนักเรียน เมื่อนักเรียนตอบคำถามยังไม่ได้ ครูจะไม่ปล่อยผ่านหรือข้ามไป ครูญี่ปุ่นจะสอนย้ำหรือคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และคิดวิเคราะห์ได้ ในวิชาการอ่าน การให้ผู้เรียนหาคำสำคัญ (Keyword) เพื่อตีความและนำเสนอในรูปแบบการแสดงละครสั้น ๆ หรือแสดงบทบาทสมมุติ จะทำให้เด็กได้คิดวิเคราะห์ เพื่อตีความบทบาท เด็กจะเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

เมื่อสรุปจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์การสอน ส่วนใหญ่แล้ว เห็นด้วยสนใจที่จะนำกระบวนการสอนแบบ Akita Action นี้มาลองประยุกต์ใช้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทย โดยผู้เข้าสังเกตการณ์บางส่วน มีข้อกังวลจากการสังเกตการสอนครั้งนี้อยู่บ้างในรายวิชาการอ่าน เนื่องจากใช้เนื้อหาเป็นนิทานของญี่ปุ่น คำสำคัญบางคำ เช่น “พายุหิมะ” เด็กนักเรียนไทยจะมีปัญหาในการจินตนาการ เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน นิภาพและความรู้สึกไม่ได้ ดังนั้น หากจะนำการเรียนการสอนแบบ Akita Model มาใช้ ควรจะต้องมีการปรับบางส่วนให้เหมาะสมกับบริบททางการเรียนรู้ของผู้เรียนและสังคมวัฒนธรรมไทยด้วย

โดยภาพรวมของความเป็นไปได้ในการรับแนวคิดการเรียนการสอนแบบอาคิตะโมเดลมาใช้มีความเป็นไปได้มาก ผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์และนักวิชาการไทยเห็นพ้องกันว่ามีความน่าสนใจ เพราะ อาคิตะโมเดล มีหลักการแนวคิดที่ดี “การสอนให้เด็กได้อ่าน คิด เขียนด้วยตนเอง รับผิดชอบ แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อน” ซึ่งสังคมไทยขาดสิ่งเหล่านี้ และมองเห็นประโยชน์ในการรับแนวคิดนี้มาใช้ในโรงเรียนไทย อีกทั้งการให้ความสำคัญและเต็มใจพร้อมให้ความช่วยเหลือของจังหวัดอาคิตะ จึงน่าจะเป็นจังหวะที่ดีและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

การนำอาคิตะโมเดลมาใช้ ครูต้องปรับทัศนคติในการสอน ต้องให้เด็กดำเนินกระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนแทนครู ครูต้องปรับบทบาท ต้องทำให้เด็กอยากรู้ด้วยตนเอง ต้องตั้งเป้าหมายให้ชัดว่า อะไรคือสิ่งที่ต้องการให้เด็กรู้ ครูควรกำหนดล่วงหน้าว่าส่วนไหนครูสอน ส่วนไหนให้เด็กอภิปรายแลกเปลี่ยนกันเอง สร้างลักษณะนิสัย

ให้นักเรียนฝึกคิดเองเป็นสำคัญ ต้องสามารถสื่อสารกับคนอื่นให้เข้าใจด้วย จุดสำคัญคือการรอ ปล่อยให้เด็กคิด ครูต้องรอไม่รีบเฉลย

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2561) กล่าวว่า มี 5 ปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้การเรียนการสอนเชิงรุกแบบอาคิตะได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย

- 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำการทำงานเป็นทีม
- 2) ความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น
- 3) ความร่วมมือระหว่างองค์กรทางการศึกษาที่มีความเข้มแข็ง
- 4) บทบาทของคณะกรรมการการศึกษาที่มีแนวความคิดเชิงรุกการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่
- 5) การใช้ไอทีโมเดลเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งอาคิตะโมเดลมีหลักการและกระบวนการดำเนินงานที่ดี ภายใต้แนวคิดการสอนเด็กได้อ่าน คิด และเขียนด้วยตนเอง รู้จักมีจิตสำนึกรับผิดชอบ และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อน ซึ่งจะช่วยเติมเต็มในสังคมการเรียนรู้ของเด็ก และมองเห็นประโยชน์ในการรับแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ซึ่งความสำเร็จจะปรากฏชัดเจนในช่วง 3 ปี ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจำเป็นต้องมีการประเมินและปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา

บทบาทของผู้บริหารและครู

เมื่อผู้บริหารและครูได้รู้และเข้าใจเทคนิคการสอนแบบ Akita Model ได้เพิ่มพูนทักษะการสอนให้ตัวเอง มีวิธีการสอนนักเรียนที่หลากหลายเพื่อปรับใช้กับนักเรียนได้ทุกคนและทุกชั้นเรียนแล้ว บทบาทที่สำคัญที่ผู้บริหารและครูจะต้องปรับเปลี่ยนสำหรับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง ชีระ รุญเจริญ (2560) กล่าวว่าในการดำเนินการศึกษาเรียนรู้ผู้บริหารและครูจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ๆ โดย

- 1) มีภาวะผู้นำการเรียนรู้ (learning leadership)
- 2) ร่วมกันพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ของนักเรียน
- 3) เน้นการให้โอกาสนักเรียนสร้างสิ่งใหม่ใหม่สอดคล้องกับความต้องการความสนใจและให้ปฏิบัติจริง
- 4) จัดหาเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ
- 5) พัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียนเช่นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์การคิดอย่างพินิจพิเคราะห์ (critical thinking) การสร้างสรรค์นวัตกรรมการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับตนเอง ฯลฯ
- 6) พัฒนาการ ติดต่อสื่อสารโดยใช้ Smart phone, google classroom การใช้สื่อสังคม on line ทั้ง website และ Smart phone,การจัด e - class room เป็นต้น

บทสรุป

วิธีการสอนเชิงรุกของอาคิตะ (Akita Action) คือรูปแบบการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการที่ให้นักเรียนได้คิดหาวิธีการแก้ไขปัญหาผ่านการอภิปรายกันเป็นกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกี่ยวกับหัวข้อของการเรียนรู้ที่ตนกำหนดเอง มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) รู้จักตั้งข้อสังเกตในการเรียนรู้ (หัวข้อการเรียนรู้) 2) มีความคิดของตนเอง 3) อภิปรายกันเป็นคู่ กลุ่ม หรือทั้งชั้นเรียน 4) ทบทวนเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ และนอกจาก 4 ขั้นตอนแล้ว ยังมีอีก 5 ปัจจัยความสำเร็จที่จะทำให้การเรียนการสอนเชิงรุกแบบอาคิตะได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำการทำงานเป็นทีม 2) ความร่วมมือของครอบครัวและชุมชนท้องถิ่น 3) ความร่วมมือระหว่างองค์กรทางการศึกษาที่มีความเข้มแข็ง 4)

บทบาทของคณะกรรมการการศึกษาที่มีแนวความคิดเชิงรุกการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ 5) การใช้อาคิเตโมเดลเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้การสอนเชิงรุกของอาคิเต (Akita Action) ยังให้ความสำคัญกับรูปแบบการใช้กระดานดำ และรูปแบบการจัดบันทึกด้วย เพราะเชื่อว่า การเขียนกระดานจะทำให้มองเห็นกระบวนการคิด การเขียนลงบนกระดาน ถือเป็นการแสดงลำดับขั้นตอนการคิดของนักเรียนในหนึ่งชั่วโมง อีกประการหนึ่งการเขียนกระดานและการจดบันทึกยังเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมชัย มนูเสวต. (2561). *Akita Action สอนให้เด็กคิดเป็น เติบโตอย่างมีคุณภาพ*. เดลินิวส์. (ออนไลน์) วันศุกร์ที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561, ฉบับที่: 24963, หน้า: 24.
- ธีระ รุญเจริญ. (2560). *การศึกษาเรียนรู้ยุคดิจิทัล*. เอกสารประมวลองค์ความรู้ประกอบการศึกษาหลักสูตร ครูศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). *ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้การสอนเชิงรุกอาคิเตโมเดลในประเทศไทย*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(1).
- Akita Improvement Investigating Committee. (2017). *School improvement supporting plan*. Akita Prefecture: Ministry of Education, Akita Prefecture, 2017.

